

Картини довколишнього світу в поезії Т.Г. Шевченка "Садок вишневий коло хати..."

Людмила Нікітченко,

вчитель української мови та літератури

Новоукраїнської ЗОШ № 8

Кіровоградська обл.

Мета: продовжити знайомити учнів із дитинством Т. Шевченка, збіркою поезій "Кобзар"; вчити розуміти пейзажну лірику, її настрої, застосовувати елементи аналізу ліричних творів, логічно мислити, образно висловлювати свою думку; розвивати вміння виразно читати поетичні твори; виховувати в учнів почуття прекрасного.

Тип уроку: комбінований.

Форми роботи: спільні відповіді на запитання вчителя, метод "Прес", робота в парах, озвучування очікуваних результатів, опрацювання статей підручника, виразне читання поезії, розповідь учителя, бесіда.

Обладнання: твори Т. Шевченка, ілюстрації до них, збірка "Кобзар" різних років видання, картки "Хатинка настрою", кольорові олівці.

Епіграф: *Я так її, я так люблю
Мою Україну...*

Т. Шевченко

Хід уроку

На столі портрет Т. Шевченка, поряд — виставка творів поета, на стенді "Сьогодні на уроці" розміщені ілюстрації до творів. На іншому стенді — вимоги до знань і вмінь учнів.

Таблиця

Знання та вміння учнів

Ми повинні знати	Ми повинні вміти
— зміст поезії	— виразно читати напам'ять;
"Садок вишневий коло хати...";	— визначати в поезії художні засоби;
— особливості	— розкривати їх роль;
виразного читання пейзажних віршів	— відтворювати настрої пейзажних поезій;
	— описувати власні почуття, викликані прочитаним

На дошці записаний епіграф.

1. Мотивація навчальної діяльності школярів

1. Організаційний етап.

2. Хвилинка психологічної настанови у формі аутотренінгу.

Учні пошепки повторюють за вчителем, очі заплюснені, руки на колінах.

- Я прийшов до школи...
- Треба бути уважним...
- Треба бути спокійним...
- У класі друзі...
- Усі ми разом...
- Мені спокійно...
- Я добре працюю...
- Я люблю сонце і рідну оселю...

— Мій настрій має такий колір...(учні записують у зошит назву кольору, яким би змалювали свій настрій).

— Ми — колектив, ми — українці, ми — патріоти, ми — нащадки Кобзаря, який писав: "Я так її, я так люблю мою Україну..." (епіграф).

II. Актуалізація опорних знань

1. Слово вчителя. Весна. 9 березня виповнюється 199 років від дня народження Великого Кобзаря, пророка Т. Г. Шевченка, який свою любов, талант і життя віддав Україні. Він писав: "Історія мого життя становить частину історії моєї батьківщини". Так може сказати людина, яка ідентифікує себе тільки з Україною, є справжнім українцем.

2. Прийом "Незакінчене речення".

— Я знаю, що Т. Шевченко народився на Черкащині, в селі...

— Батьки його були...

— У 1838 р. Тарас Григорович з допомогою друзів став...

— У наших оселях є збірка творів, яка називається ...

— Перше видання "Кобзаря" здійснено в 18...році.

— У першій збірці нараховувалося ... творів.

3. Робота над епіграфом.

— Прочитайте епіграф.

— Які ключові слова ви можете виокремити в ньому?

— Про що вони свідчать?

Вчитель. Так, саме любов до Батьківщини була найсвятішою для поета. І про це у нас йтиме мова на уроці. Зверніть увагу на стенд (табл. 1 "Знання та вміння учнів"). Тут записані завдання, які ми будемо виконувати впродовж уроку. Давайте разом прочитаємо.

III. Пояснення нового матеріалу

1. Словникова робота.

Вчитель. Діти, зверніть увагу на дошку. Ви бачите слова, які ми будемо використовувати у мовленні під час уроку. Прочитайте їх і поясніть лексичне значення. (Два учні отримали випереджальне завдання: з'ясувати за тлумачним словником значення поданих слів. Вони допомагатимуть, якщо хтось не зможе пояснити самостійно.)

Кобза — струнний музичний інструмент.

Кобзар — той, хто грає на кобзі.

"Кобзар" — збірка творів Т. Г. Шевченка.

Кріпак — селянин, котрий був власністю пана.

Пророк — людина, яка говорить про те, що нібито має відбутися в майбутньому.

Геній — особа, яка володіє найвищим ступенем таланту, здібностями.

Біографія — життєпис відомої людини, написаний іншим автором.

Автобіографія — життєпис про самого себе.

2. Слово вчителя. Ім'я Т. Шевченка у всіх на вустах. Видатного поета і художника знають у всьому світі. Трагічною була його життєва доля. 24 роки був кріпа-

ком, терпів знуцання пана. 10 років мучився на за-
сланні в Оренбурзькій фортеці й степах Каспію. Та він
своєю пророчою силою вселяв надію, розкріпаючи
душі людей, учив підніматися з колін, бути людьми.

3. Робота з додатковим джерелом із підручника.
(Шабельникова Л. П. Українська література: Підручн.
для 5 кл. — К.: Грамота, 2005. — 296 с. — Учителю читає
уруків із повісті на с. 220 — три абзаци.)

С. Васильченко у повісті "Широкий шлях" (Ч. I) пи-
сав: "Життя нашого поета таке дивне, що, слухаючи
про нього, можна було б сказати, що це легенда..."

Як гарно, поетично написано. Таку художню
біографію створив шанувальник, відомий прозаїк.

— Як ви гадаєте, чому С. Васильченко зазначає,
що життя поета дивне?

— Чому воно схоже на легенду? Наведіть епізоди із
життя поета, які, на вашу думку, схожі на легенду? Думку
аргументуйте.

4. Мозкова атака.

Вчитель. Ви вдома читали про дитинство
кріпацького сина, як пише С. Васильченко, "ще одної
панської душі", а для України — великого співця, тож
дайте відповіді на запитання:

— Які таланти мав хлопець? (*Малював, співав.*)

— Яким було його найбільше бажання?

— Яким був Тарас у дитинстві? (*Допитливий, тямущий, мав талант до науки, малювання, співу, наполегливий, вразливий.*)

IV. Опрацювання нового матеріалу

1. Робота з текстом.

У мене в руках Шевченків "Кобзар". Мимоволі спа-
дає на думку: яке довголітнє (172 роки) і прекрасне у
нього життя. Цю безсмертну книгу читали сучасники
Шевченка, потім їхні діти — ваші прадіди... Сьогодні
читаєте ви, діти XXI століття.

— Як ви гадаєте, чому Тарас Григорович назвав
збірку поезій "Кобзар"?

— У збірці є гарний твір, про який йтиме мова на
уроці.

2. Читання вірша вчителем "Садок вишневий коло хати". Розповідь про поезію.

Цей світлий, життєрадісний вірш написаний по-
етом у в'язниці в Петербурзі, у страшному казематі, ко-
ли вирішувалася доля Т. Шевченка. Він розумів, що йо-
го не помилують за ту правду, про яку писав, але
тримався мужньо, не обмовляв друзів, не перекладав
вину на інших. Думками з тісної камери линув у рідний
край. За таку землю можна пожертвувати всім, тільки
щоб змінити життя на краще. Цю поезію люблять і зна-
ють багато людей. Вона вважається перлиною ук-
раїнської літератури.

3. Самостійне читання поезії учнями.

4. Конкурс декламаторів (3—4 учні декламу- ють вірш напам'ять).

5. Бесіда за прочитаним.

— Як треба читати вірш? (*Спокійно, оптимістично.*)
— Чому?

— Які почуття навівають рядки? (*Радість, упев-
неність, думки про родину, затишок.*)

— Чим найбільше вражає поезія? (*Яскравими ви-
разними картинами життя гарної дружньої родини.*)

— Звуки якого музичного інструмента розкрили б
мелодію вірша? (*Сопілка, арфа, скрипка.*) Думку аргу-
ментуйте.

— Доведіть, що йдеться про вечір після тяжкого
трудоного дня. (*Плугатарі, вечерея.*)

— Чому селяни не квапляться відпочивати?
(*Захоплені красою природи, яка зачаровує, співають,
слухають солов'я.*)

6. Робота в парах (записати в зошити).

1-й ряд — зорові образи (те, що побачили);

2-й ряд — слухові (те що, почули);

3-й ряд — які кольори передають зображення у
творі.

7. Бесіда (продовження).

— Які зорові та слухові образи ви можете назвати?

(*Зорові: садок, хата, плуги, дівчата, сім'я; слухові.
хрущі гудуть, дівчата співають, соловейко не затих.*)

— Поміркуйте, чи може поезія мати настрої? Думку
аргументуйте.

— Що відчуваєте, слухаючи її? (*Тишу, спокій, сум,
красу як найвищу цінність.*)

8. Художня галерея. Бесіда.

Перегляд виставки учнівських малюнків та ілюст-
рацій, що допоможуть дітям яскравіше побачити ба-
гатство і кольорове розмаїття рідної природи.

— Що спільного у малюнках із літературним тво-
ром? (*Любов до рідної землі, краси.*)

(*Учні мали випереджальне завдання: намалювати
ілюстрацію до твору. Автори малюнків розповідають
про те, що зобразили, чому саме. Під час презентації
малюнків звертається увага на деталі. Зображене на
малюнках підтверджується рядками поезії.*)

— Чому саме такі кольори обрали наші художники?

— Чи були вони названі у вірші?

— Як ви зрозуміли значення образу вишні?

— Чи передають кольори настрої людей? (*Так,
синій — надія; зелений — радість; білий — чистота,
щирість.*)

9. Робота над проблемним запитанням.

— Хто ж (чи що) головний у творі — людина чи при-
рода? Думку аргументуйте. (*Людина і природа злива-
ються, людина — частина реальної обстановки, у якій
розгортається дія, та частина природи.*)

— До якого виду ліричної поезії належить вірш?
(*Пейзажна лірика.*)

10. Робота з теорії літератури.

Учні пригадують, що таке тема, лейтмотив. Прига-
давши визначення, знаходять пейзаж у вірші, визнача-
ють тему та основну думку.

Пейзаж — картина сільського життя.

Тема: картини рідного краю, сільська ідилія.

Основна думка: оспівування ідеального, доско-
налого життя, рідної України; щаслива родина, гар-
монія людини з природою, Богом.

11. Робота з епіграфом.

— Чим є у вірші рідна хата, село, люди в ньому?

(*Варіанти відповідей дітей. Однак учитель підводить
до визначення поняття "маленька батьківщина" та ро-
зуміння його.*)

— Чи любите ви місце, де живете?

Усе це є частиною великої Батьківщини — України.
Тому поет зізнається в любові до України. (*Учитель чи-
тає епіграф.*)

12. Слово вчителя. Тільки майстер зміг досягти
такого зачудування, ніби просто, буденно, а люди чи-
тають і знають напам'ять поезію. Учені-соціологи дове-
ли: саме цей вірш вивчають за п'ять хвилин. Ук-
раїнський поет І. Франко звернув увагу на те, що образ
у творі укладається один на другий: 1-й — зоровий,
2-й — слуховий, 3-й — зоровий і дотику, 4-й — зоровий
і слуховий, 5-й — кольорів немає, але всі ми уявляємо
ці кольори.

Рядки вірша композитор Микола Лисенко поклав
на музику, відтак була створена пісня.

13. Читання поезії учнями (2—3 учні за бажанням).

V. Підсумок уроку

1. Створення асоціативного куща.

Коли жив Тарас Шевченко, ще кіно не було, а на основі поезії можна створити фільм. Кадр накладається на кадр.

— Діти, давайте разом за віршем створимо образ українського села.

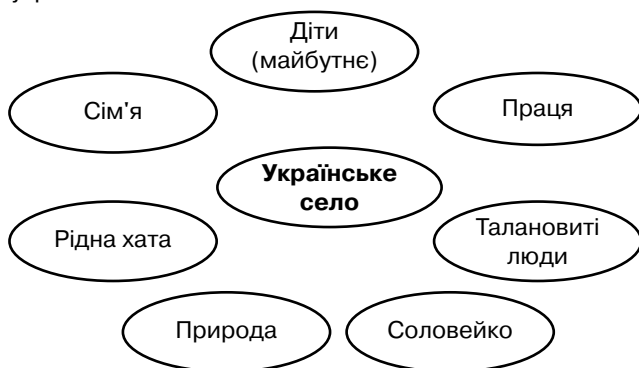

Рис. 1. Образ українського села

— Діти, а хто такий соловейко? Це просто пташка, спів якої слухають люди, чи щось інше? (*Соловейко — це сам пророк, Кобзар, Тарас Шевченко, поет, творець прекрасного, якого почули і ми.*)

— Село спить. Все затихло, але життя продовжується — у співах, у поезії — це і є таємниця! Це і є любов. І це — Батьківщина. Давайте повернемося до епіграфа. Як він пов'язаний з темою нашого уроку, що він передає, яку думку?

VI. Рефлексія та оцінювання

1. Бесіда.

— Як ви оцінюєте свою роботу на уроці? Чи задоволені собою?

— Чи залишились якісь запитання без відповіді?

Оцінювання роботи учнів учителем, однокласниками, загальна оцінка роботи класу.

2. Прийом "Мікрофон".

— Що корисного ви візьмете для себе з цього уроку?

— Оцініть свій внутрішній стан.

— На уроці мені сподобалося...

На висловлювання дається одна хвилина.

3. Кольорова рефлексія.

— Діти, ось ці листочки чарівні (учитель показує картки "Хатинка настрою"). На них — графічне зображення рідної хати з відчиненими у відкритий простір віконницями. Якими кольорами ви розфарбували б віконниці? (*Діти працюють за картками.*)

— Зафарбуйте аркуш тим кольором, що відповідає вашому настроєві в кінці уроку (шкала настрою.)

— Порівняйте з кольором, який був на початку.

— Змінився? Чому?

VII. Домашнє завдання

1. Виразно читати вірш напам'ять.

2. На вибір: скласти кросворд або ребус за творами Т. Шевченка.

3. Робота у творчих групах (створення фільму).

Творчі групи отримують завдання.

— Уявіть, що ви працюєте над створенням фільму "Садок вишневий коло хати".

"Сценаристи" пишуть сценарій, визначають кількість та імена дійових осіб, місце дії, пишуть репліки, якими обмінюються члени сім'ї під час вечері (три кадри).

"Художники-ілюстратори" створюють малюнки, на тлі яких діють герої (три кадри).

"Музичні консультанти" мають запропонувати музичне оформлення до фільму (вказати музичні інструменти, настрій, народні пісні, які "співають ідучи дівчата").

Заключне слово вчителя.

— Вам сподобалося? Ви щасливі?

— Діти, ми прийшли у цей світ, щоб жити гідно, робити добро, пам'ятати про минуле, нести щастя.

Висновок. Кожен із вас під час уроку висловив свою думку, кожен уявив щось своє у ході роботи над віршем. Та хоч асоціації в кожного різні, однак, я переконана, що вас усіх об'єднують однакові почуття: любов до землі, де народилися, рідного краю, Батьківщини. І хочеться сподіватися, що ваші душі буде переповнювати гордість за свою країну і ви зможете так, як Тарас Шевченко, сказати: "Я так її, я так люблю/Мою Україну"...